

Pripomíname si ...

December 2016

1. december

Križanová, Marta

„lekárka-ftizeologička (7.6.1898 Trenčín – 1.12.1971 Starý Smokovec). Študovala na gymnáziu v Trenčíne, neskôr na Lekárskej fakulte v Budapešti a po roku 1918 v Prahe a v Bratislave. V roku 1923 sa stala lekárkou. Bola pracovníčkou internej kliniky prof. Hynka na Lekárskej fakulte UK v Bratislave, v roku 1930 bola šéflekárka sanatória v Tatranskej Kotline, v roku 1934 sa stala primárkou interného oddelenia nemocnice v Levoči, od roku 1937 bola primárkou sanatória Všeobecného penzijného fondu a ďalších sanatórií v Novom Smokovci, po roku 1945 sa stala primárkou pľúcneho oddelenia, neskôr riaditeľkou nemocnice a zástupkyňou povereníka zdravotníctva pre východné Slovensko v Košiciach. Bola prvou Slovenkou, ktorá promovala na Lekárskej fakulte UK a prvou ženou - primárkou na Slovensku. Bojovala proti tuberkulóze, prispievala najmä do Bratislavských lekárskeho listov“ (Mináč 989, s. 265)¹.

4. december

Kukura, Karol

„učiteľ, právnik (8.7.1917 Spišská Nová Ves – 4.12.1996 Poprad, pochovaný vo Veľkej). V roku 1936 ukončil gymnázium v Spišskej Novej Vsi a po maturite začal študovať na Právnickej fakulte UK v Bratislave. Vzhľadom na zlú finančnú situáciu si na štúdium zarábala vyučovaním iných žiakov. Vysokú školu ukončil v roku 1940. Po ukončení štúdia pracoval na Ministerstve financií v Bratislave, od roku 1946 na Ministerstve financií v Prahe. V roku 1949 ho preložili na Slovensko, a to na finančný odbor Krajského národného výboru v Žiline za vedúceho daňového odboru. Pre nedostatok bytov odišiel na vlastnú žiadosť do Spišskej Novej Vsi na finančný odbor Okresného národného výboru, kde pracoval ako vedúci personálneho oddelenia. V novembri 1952 nastúpil ako učiteľ Vyššej hospodárskej školy v Poprade. Od septembra 1953 bol menovaný za riaditeľa neskôr premenovanej Strednej ekonomickej školy v Poprade, kde pôsobil vo funkcii riaditeľa do roku 1978. Počas svojho pôsobenia vychoval viac ako 2800 študentov. Jeho práca bola v roku 1966 ocenená titulom Vzorný učiteľ, bol držiteľom pamätnej plakety J. A. Komenského. Počas svojho pôsobenia v školstve napísal učebnicu československého práva. Aktívne pracoval aj mimo školy. Od roku 1970 pracoval ako poslanec ONV a vykonával funkciu predsedu školskej a kultúrnej komisie. Za svoju prácu bol viackrát vyznamenaný pamätnými medailami za rozvoj školstva a kultúry Popradského okresu. Po odchode do dôchodku pracoval ešte ako právnik

¹ MINÁČ, Vladimír, Viliam MRUŠKOVIČ, Dušan KATUŠČÁK, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Augustín MAŤOVČÍK, Michal MAHEL, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN a Helena PÁLKOVÁ. Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990). 1989.

v JRD v Batizovciach. Aktívne pracoval aj v Slovenskom zväze záhradkárov“ (Kollárová 2004, s. 125-126)².

7. december

Bednár, Milan

„učňovský majster, hokejista, hokejový funkcionár, správca štadióna (7.12.1931 Poprad – 3.6.1994 Veľká). Patril medzi tých, o ktorých sa v Poprade hovorilo, že sa rodia ako chlapi s hokejkou a korčuľami. Ako hokejový talent sa objavil už počas školskej dochádzky v posledných ročníkoch ľudovej školy a neskôr v Baťovej škole práce vo Svite. Za mužstvo dospelých v TJ Tatranské pily Poprad hrával v sezóne 1950/1951 s Lojdom, Hrubošom, Meckom, Ochotnicom, Gemovom, Bendíkom, Antonom a Karolom Ulbrichtom a Keďuchom. V tom čase suverénne vyhrávali východnú skupinu Slovenskej ligy. Bol aktívne činný ako funkcionár, pracoval i ako správca novovybudovaného krytého zimného štadióna už v jeho začiatkoch. V mužstve medzi spoluhráčmi bol obľúbený pre veselú povahu a nespočetné množstvo vtipov. Pracoval v začiatkoch popradského závodu Tatranské pily a neskôr v popradskej Vagónke, okrem toho i ako majster v učňovskom stredisku. V podnikoch nachádzal veľkú podporu a pomoc, hlavne pri zabezpečovaní organizačných potrieb v telovýchovnom a športovom hnutí“ (Kollárová 2004, s. 23)³.

7. december

Kintzler (Kinczler), Štefan

„zámočník (11.12.1901 Kežmarok – 24.2.1979 Kežmarok). Do školy chodil v Kežmarku a Košiciach. Štúdium ukončil maturitou na obchodnej akadémii. Napriek získanému vzdelaniu, podobne ako jeho otec, nastúpil za učňa do jeho dielne a stal sa otcových prvým pomocníkom. Uvedomujúc si význam výroby hasičských striekačiek sa stal aj aktívnym členom miestneho dobrovoľného hasičského zboru a zúčastňoval sa na hasičských výjazdoch. Po vojne prevzal po otcovi Aurelovi riadenie zámočníckej dielne ako majster odbornej výchovy. Vychovával odborníkov na zámočnícke, kováčske, zlievarenské, sústružnícke a iné kovospracujúce činnosti. Podobne ako otec, tak aj syn bol vysoko uznávaný odborník. Z ich dielne pochádza napr. aj oplatenie hrobového miesta kniežaťa Hohenloheho, oplatenie okolo kostola v Spišskom Štvrtku, ale napr. aj tri druhy elektrických mlynčekov, vyvázaných do celej ČSR. Štefan Kintzler pracoval aj ako presbyter miestnej evanjelickej cirkvi, r. 1958 bol jedným z iniciátorov a realizátorov elektrifikácie pohonu zvonov v novom evanjelickom kostole. Ako dobrovoľník rád sprevádzal po meste turistov v reči nemeckej, maďarskej i slovenskej. Každoročne sa zúčastňoval na vítaní leta pri Jánskych ohňoch a už ako jediný ovládal starú technológiu výroby fakiel. Po celý rok sa zbieral odpadový materiál z použitých, mastnotou nasiaknutých čistiacich vln a textílií použitých pri čistení strojov a upratovaní dielne, tie potom obtáčali okolo drevených tyčí. Štefan je pochovaný na

² KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

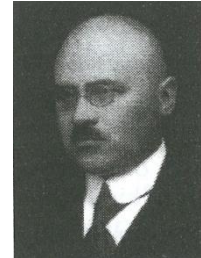
³ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESSOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH. Biografický slovník mesta Poprad. 2004.

kežmarskom historickom cintoríne spolu s rodičmi, manželkou Margitou, rodenou Meltzerovou a tromi deťmi. Výrobky rodiny Kintzler a časť pracovného zariadenia, ako aj vývesný štít na dome, ktorý bol zbúraný r. 1978, odovzdal Štefan Kintzler Múzeu v Kežmarku“(Baráthová 2009, s. 154-155)⁴.

14. december

Tomaj, Ján

„pedagóg, publicista (14.12.1881 Hranovnica – 3.3.1927 Skalica). V rokoch 1896 – 1903 študoval na gymnáziu v Rožňave, v Levoči a v Kecskeméte. V r. 1903 – 1907 študoval matematiku a prírodné vedy na univerzite v Kluži. V rokoch 1907 – 1908 bol profesorom na Gymnáziu v Oradei, v rokoch 1908 – 1918 v Levoči, v rokoch 1919 – 1921 v Košiciach, v rokoch 1921 – 1925 bol riaditeľom Gymnázia v Leviciach a v rokoch 1925 – 1927 Reálneho gymnázia v Skalici. Bol uznávaným pedagógom, zaoberal sa otázkami organizácie škôl, po roku 1918 vo výchovnej práci presadzoval upevňovanie slovenského ducha v školách, odmietal čechoslovakistické tendencie, kriticky hodnotil pôsobenie maďarskej iredenty. V čase prevratu účinkoval v Levoči, keď tu namiesto maďarského bolo otvorené slovenské gymnázium, z profesorov sa prihlásili iba traja. Medzi nimi aj on. Za to bol považovaný za vlastizradcu. Neskôr však jeho prácu ocenila aj vláda“ (Roth 1998, s. 133)⁵.

15. december

Kanĸa, Daniel

„teológ, učiteľ (15.12.1776 Batizovce – 31.5.1850 Hinterbrül, Rakúsko). V roku 1790 študoval na gymnáziu v Banskej Štiavnici, filozofiu a evanjelickú teológiu v Bratislave. Od roku 1799 pôsobil na univerzite vo Wittenbergu, od roku 1801 bol profesorom syntaxe a rétoriky v Štítniku, od roku 1804 bol rektorom gymnázia v Banskej Štiavnici, v rokoch 1817 – 1822 bol profesorom dogmatiky na evanjelickom teologickom ústave vo Viedni. V roku 1844 odišiel na dôchodok“ (Soják 2004, s. 297)⁶.

17. december

Filo, Július st.

„cirkevný hodnostár – biskup Slovenskej evanjelickej cirkvi augsburského vyznania (17.12.1921 Liptovský Ján – 14.4.2004 Liptovský Ján). Študoval na gymnáziu v Liptovskom Mikuláši, potom na učiteľskom ústave v Spišskej Novej Vsi a po krátkej učiteľskej praxi absolvoval štúdium na evanjelickom kolegiálnom gymnáziu v Prešove. Po štúdiu na Slovenskej evanjelickej bohosloveckej fakulte bol v r. 1947 ordinovaný na evanjelického kňaza. R. 1975 pôsobil Július Filo ako kaplán v Martine, 8 rokov bol zborovým farárom vo Vyšnej Boci, potom vo Veľkej pri Poprade, v decembri 1969 bol zvolený za biskupa Východného dištriktu. Bol autorom početných článkov, úvah,

⁴ BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSKÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ. Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009). 2009.

⁵ ROTH, Peter. Dejiny obce Hranovnica. 1998.

⁶ SOJÁK, Marián. Batizovce v zrkadle dejín: 1264-2004. 2004.

pojdnávaní v časopisoch Tvorba, Služba, Nový rod, Evanjelický posol spod Tatier a Cirkevné listy“ (Adamec 1991, s. 48)⁷.

17. december

Jančo, Július

„prekladateľ, úradník (13.4.1896 Spišská Sobota – 17.12.1961 Bratislava, pochovaný v Trenčíne). Bol najstarší z piatich detí. Ľudovú školu vychodil v rokoch 1902 – 1907 v Spišskej Sobote a v rokoch 1907 – 1908 v Liptovskom Hrádku, meštiansku školu absolvoval v rokoch 1908 – 1911 v Liptovskom Mikuláši a Vyššiu obchodnú školu v rokoch 1913 – 1916 v Kežmarku. Od roku 1914 bol zamestnaný ako účtovník lesného úradu v Liptovskom Hrádku, kam sa v roku 1919 presťahovali aj rodičia. Po prevrate v rokoch 1920 – 1922 založil učitáreň vo Velikom Bočkove a v Rjachove v dnešnej Podkarpatskej Ukrajine, potom sa vrátil do Liptovského Hrádku a bol účtovným revidentom; popritom kultúrne pôsobil ako knihovník miestnej Besedy, bol predsedom spolku Slovenský kruh a pokladníkom Klubu čs. turistov. So sestrou Júliou hrával od r. 1919 s hradockými ochotníkmi a poslovenčoval pre nich české hry. V rokoch 1932 – 1947 pracoval na Riaditeľstve št. lesov a majetkov v Banskej Bystrici, potom do roku 1951 na Povereníctve pôdohospodárstva a pozemkovej reformy v Bratislave. Spočiatku písal básne a prekladal aktuálnu prózu z ruštiny, nemčiny a francúzštiny, neskôr písal nekrológy, články a spomienky; od roku 1923 publikoval články v Slovenských pohľadoch, Živene, Slovenskom denníku, Národných novinách, Ľude, Živote a i.“(Choma 1993, s. 70-71)⁸.

18. december

Roth, Samuel

„spišský speleológ, geomorfológ, geológ, pedagóg a funkcionár Uhorského karpatského spolku (18.12.1851 Vrbov – 17.11.1889 Levoča). S výborným prospechom absolvoval evanjelické lýceum v Kežmarku a mal ísť študovať teológiu. Jeho záujem o prírodné vedy ho však napriek úsilíu rodičov priviedol k rozhodnutiu zapísať sa od roku 1871 na peštiansku univerzitu. V roku 1874 ukončil štúdium s vynikajúcim prospechom a získal aj doktorát. Po skončení štúdia nastúpil S. Roth ako profesor na vyššiu reálku v Levoči. Od roku 1887 bol jej riaditeľom. Popritom zastával funkciu škôldozorca evanjelickej cirkevnej obce. Ako pedagóg vychádzal z najmodernejších zásad pedagogiky. Samuel Roth sa neuspokojil len s pedagogickou prácou. Robil prírodovedecké výskumy a veľa publikoval. Písal prevažne vedecké práce z oblasti geológie a geomorfológie; napr. o traktoch Slánskych vrchov, o žulách Vysokých Tatier, o petrografických a hydrografických pomeroch Braniska, o spišských jaskyniach i o jazerách niekdajších ľadovcoch v Tatrách. Okrem toho vypracoval a vydal niekoľko učebníc pre stredné školy“ (Tibenský 1988, s. 389)⁹. Samuel Roth sa zaoberal aj speleológiou. Pozornosť si zaslúži jeho prieskum vo Veľkej ružínskej jaskyni, ktorá dnes nesie jeho meno. V jaskyni

⁷ ADAMEC, Vladimír, Richard BLECH, Jozef DINKA, Boris DZIUBAN, Ivana MARČOKOVÁ, Mariana PECHOVÁ a Milota ŽILÁKOVÁ. Kto je kto na Slovensku 1991? 1991.

⁸ CHOMA, Branislav. Hornoliptovský panteón: na 650. výročie prvej písomnej zmienky o hradockom hrade z roku 1341. 1993.

⁹ TIBENSKÝ, Ján a kolektív. Priekopníci vedy a techniky na Slovensku: 2. 1988.

objavil ohnisko s kamenným podloží a medvedími košťami z pleistocénu. Dnes sa táto jaskyňa všeobecne uznáva ako prvá zistená paleolitická stanica v Karpatskej doline“ (Rotes 1992, s. 44)¹⁰.

18. december

Weber, Pavol

„pedagóg (15.4.1843 Kežmarok – 18.12.1906 Kežmarok). Študoval na lýceu v Kežmarku, kde zmaturoval v roku 1863, odtiaľ odišiel študovať teológiu do Prešova. Získal spôsobilosť pre kňazskú i učiteľskú činnosť. Pre rozšírenie vzdelania navštevoval nemecké univerzity v Berlíne a Tübingene. Po návrate bol štyri roky vychovávateľom v zemianskych rodinách, kým ho r. 1874 nezavolalo kežmarské lýceum na profesorské miesto Dlhányiho. Weber miesto prijal, učil na nižšom stupni náboženstvo, maďarčinu a latinčinu. O rok zložil skúšky z latinčiny a dejepisu a stal sa riadnym profesorom vyššieho stupňa školy. Okrem toho robil tajomníka v ženskom spolku pre zriadenie škôlky, riadil školskú knižnicu, alumneum – jedáleň pre chudobných študentov, bol evanjelickým presbyterom“ (Baráthová 2009, s. 306)¹¹.

20. december

Dianiška, Daniel

„učiteľ, veršovník, farár (20.12.1801 Tisovec, okr. Rimavská Sobota – 1.2.1863 Batizovce). V roku 1828 študoval evanjelickú teológiu v Jene, po roku 1828 sa stal kaplánom v Tisovci, v rokoch 1831 – 1843 pôsobil ako farár v Slavošovciach a v rokoch 1843 – 1863 v Batizovciach. V roku 1848 sa zúčastnil Slovenského zjazdu v Prahe. Bol autorom latinských, maďarských a slovenských veršov a cirkevných piesní, cirkevného dejepisu (Dejepis cirkve kresťanské) a veršovaného slovenského zemepisu (Zemepis vo veršoch)“ (Soják 2004, s. 294)¹².

21. december

Šmálik, Štefan

„kňaz, cirkevný historik (27.12.1908 Šuňava – 21.12.1991 Oravský Biely Potok, okr. Dolný Kubín). Štefan Šmálik vychodil 6-ročnú ľudovú školu v Šuňave, z toho 4 roky, v období existencie Rakúsko – Uhorska, študoval v maďarčine.

Po jej skončení pomáhal otcovi doma na hospodárstve. Po roku sa prihlásil, podľa vzoru brata Jána, na Gymnázium v Levoči, kde študoval v rokoch 1921 – 1923. V roku 1923 predali Šmálikovci gazdovstvo v Šuňave a presťahovali sa do Smižian. Otec odišiel do Kanady, aby zarobil na štúdiá pre deti. Po presťahovaní prestúpil Štefan Šmálik na Štátne reálne gymnázium v Spišskej Novej Vsi (1923 – 1926). Vďaka úspechom v štúdiu bolo mu umožnené študovať ako štipendistovi na Carnotovom lýceu vo francúzskom Dijone, kde navštevoval prvý a druhý ročník gymnázia a tretí rok sa

¹⁰ ROTES, Braňo. Zakladateľ speleoarcheológie. 1992.

¹¹ BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ. Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009). 2009.

¹² SOJÁK, Marián. Batizovce v zrkadle dejín: 1264-2004. 2004.

špecializoval na filozofiu, latinčinu a živé jazyky. Štúdium v Dijone ukončil baccalaureátom v roku 1929, čo mu československá vláda uznala ako skúšku rovnocennú s maturitou. Po návrate z Francúzska sa rozhodol pre štúdium teológie na Spišskom seminári v Spišskej Kapitule. Za kňaza bol vysvätený 8. 1. 1934. Primície mal na Hromnice v Smižanoch. Po nich začal pôsobiť ako administrátor a učiteľ náboženstva v Tvrdošíne (1934 – 1937), neskôr v Liptovskom Mikuláši (1937 – 1938) a bol farárom v Hybiach (1938 – 1946). V septembri 1946 odišiel z Hýb do Bratislavy, kde sa stal stredoškolským učiteľom náboženstva na I. štátnom gymnáziu (1946 – 1951). Súčasne študoval na Univerzite Komenského ruštinu a dejepis. Pre jeho veľký vplyv na študentov bol v auguste 1950 zbavený profesúry na gymnáziu a prevzal správu Kostola sv. Ladislava. Naďalej však prednášal univerzitnej mládeži. Za aktivizovanie laikov v duchu katolíckej akcie bol 28. septembra 1951 zatknutý, po troch rokoch vyšetrovacej väzby bol 24. - 30. 4. 1954 súdený spolu s ďalšími, tzv. záškodníckou skupinou vatikánskej katolíckej akcie. Bol obvinený z vyzvedačstva a velezrady a odsúdený na 13 rokov väzenia. V roku 1962 prezidentom Novotným mu bola udelená amnestia a vrátil sa do Smižian. Jeho žiadosť pracovať v pastorácii bola zamietnutá, a tak pracoval ako skladník v mlyne. Až v roku 1965 sa stal kaplánom v Spišskom Podhradí (1965 – 1966), neskôr farárom v Liptovskom Trnenci (1966 – 1971), po 34 rokoch farárom opäť v Tvrdošíne (1971 – 1983) a v Oravskom Bielom Potoku (1983 – 1991). Štefan Šmálik sa po prepustení z väzenia a návrate do pastorácie vrátil aj k svojej literárnej činnosti. Venoval sa histórii Veľkomoravskej ríše a činnosti Cyrila a Metoda. Zaoberal sa prekladmi francúzskej náboženskej literatúry do slovenčiny, prispieval do samizdatových katolíckych časopisov. Vydal 22 samostatných publikácií. V roku 1992 bola na jeho počesť v Tvrdošíne zriadená Cirkevná základná škola Štefana Šmálika“ (Kollárová 2001, s. 196-198)¹³.

22. december

Kocian (Koczyan, Kocyan, Kocjan), Anton

„zoológ, lesník (2.8.1835 Maków podhalański, Poľsko – 22.12.1916 Dolný Kubín). Bol praktikantom na správe homoláčovského veľkostatku v Zakopanom, lesník v Kościelisku a od roku 1870 poľný Oravského komposesorátu v Oraviciach a v Zuberci. Kocian bol vynikajúcim znalcom fauny Tatier. Zameral sa najmä na bádanie vtákov a zverejnil niekoľko pozoruhodných ornitologických výsledkov. Mimoriadne veľkú aktivitu vyvinul aj ako preparátor. Tatranské múzeum v Zakopanom kúpilo od neho v roku 1887 asi 500 preparátov vtákov a cicavcov. Rozsiahle kolekcie dodal aj Oravskému múzeu v Oravskom Podzámku a bývalému Karpatskému múzeu v Poprade. Obe tieto zbierky boli zverejnené aj v tlačených katalógoch. Kocianovým prostredníctvom sa tatranské exponáty dostali aj do zoológických fondov vo Varšave, Krakove, Viedni, Budapešti a Berlíne. Budovu horárne v Oraviciach, kde Kocian pôsobil, označili roku 1966 pamätnou tabuľou, ktorá pripomína jeho zásluhy o poznanie tatranskej prírody. V otcovom diele príkladne pokračoval jeho syn Anton Kocian (nar. 1900)“ (Bohuš 1977, s. 30)¹⁴.

¹³ KOLLÁROVÁ, Zuzana, Marián SOJÁK, Božena MALOVCOVÁ, Martina ŠLAMPOVÁ a Marta BEDNÁROVÁ. Šuňava 1298 – 2001. 2001.

¹⁴ BOHUŠ, Ivan. Kto bol kto vo Vysokých Tatrách: Anton Kocian. 1977.

25. december

Greisiger, Michal

„lekár, prírodovedec, botanik, zoológ, archeológ, paleontológ (25.12.1851 Stráne pod Tatrami – 10.9.1912 Spišská Belá). Základné vzdelanie získal v rodnej obci, stredoškolské ukončil maturitou 26. 6. 1872 na gymnáziu v Kežmarku. Medicínu študoval na medicínsko-chirurgickej jozefínskej akadémii Josephinum vo Viedni. Po dvoch rokoch štúdiu prerušil (1874). Krátky čas pôsobil ako vychovávateľ v rodine Mariášiovcov. V štúdiu pokračoval v Budapešti, kde bol 8. 12. 1877 promován na doktora medicíny. V r. 1878 sa usadil v Spišskej Belej ako praktický lekár a úradný lekár tabakovej továrne. V r. 1883 sa stal hlavným mestským lekárom. Jeho zdravotnícky obvod siahla od Popradu po Hniezdne, cez Zamagurie, Ždiar a Javorinu až do Poľska. Chudobných, najmä Rómov z Rakús a Krížovej Vsi, liečil zadarmo, ba prispieval im na lieky a stravu. Liečil robotníkov z tabakovej továrne, bol osobným lekárom kniežaťa Hohenloheho, zemianskej rodiny Švábiovcov v Slovenskej Vsi a Hrhovskovcov v Toporci. Venoval sa hlavne zdravotníckej osvete, najmä boju proti fajčeniu a alkoholizmu, komunálnej politike, prispel k vybudovaniu kanalizácie v Spišskej Belej a rozvoju turistiky. Zaoberal sa aj vlastivedným výskumom, skúmal okolitú tatranskú prírodu. Intenzívne sa venoval botanike, faunistike, archeológii, paleontológii a kultúrnej histórii Spiša. Zakladal herbáre, zriadil si pri svojom dome botanickú záhradu s liečivými rastlinami, ktorú využíval vo svojej lekárskej praxi. Pozoroval život vtákov a ich sťahovanie, správy zasielal do Ornitologického ústavu v Budapešti. Všímal si život vysokej zveri vo Vysokých Tatrách, skúmal ryby v prítokoch Popradu a Dunajca a jaskynnú faunu. Vlastnil bohatú zbierku vtákov, chrobákov a motýľov z tatranskej oblasti, archeologickú zbierku s nálezmi z doby kamennej a bronzovej z Popradskej kotliny, paleontologickú zbierku s nálezmi z Gánoviec. Niektoré svoje zbierky venoval Karpatskému múzeu v Poprade. Archeologické zbierky odkúpilo v r. 1951 Kežmarské múzeum od jeho dcéry Edity. Výsledky pozorovaní publikoval nielen v miestnej, ale i v zahraničnej tlači. Bol zakladajúcim členom a funkcionárom Uhorského karpatského spolku. Ešte pred postavením Karpatského múzea zhromažďoval exponáty do jednotlivých oddelení múzea, bol zvolený za kustóda zoologického oddelenia. V r. 1887 urobil v múzeu zoologickú expozíciu. V parku okolo múzea spoločne so Samuelom Weberom vysadil tatranské alpínky a horské dreviny. Od r. 1881 bol členom Rakúsko-uhorského ornitologického spolku s ústredím vo Viedni, kde boli jeho ornitologické správy publikované v Tschusiho ornitologických ročenkách (1882 – 1890), po vzniku Uhorského ornitologického ústredia posielal svoje ornitologické správy do Budapešti, od r. 1894 ich publikoval v časopise Aquila. Bol dlhoročným členom a predsedom Rybárskeho spolku v Spišskej Belej“ (Kollárová 2006, s. 415 – 416)¹⁵.

29. december

Buchholtz, Jakub

„mineralóg, vlastivedný pracovník, remeselník – ihlár (29.12.1696 Kežmarok – 14.5.1758 Kežmarok). Vyučil sa za ihlára, pôsobil ako ihlársky majster v Kežmarku. V rodine získal blízky vzťah k prírode a jej skúmaniu. Vychádzajúc zo st. povestí presviedčal štátne úrady o nevyčerpatelnosti nerastného bohatstva Vysokých Tatier. Zozbieral a roku 1746 poslal na cisársky dvor vo Viedni niekoľko tisíc

¹⁵ KOLLÁROVÁ, Zuzana a kol. Spišská Belá. 2006.

minerálov. V roku 1751 prišla z poverenia manžela Márie Terézie Františka Lotrinského do Tatier expedícia prírodovedcov a baníkov, ktorým robil sprievodcu. Hľadala predovšetkým náleziská drahých kameňov a kovov, musela však povedať o ich existencii vyvrátiť. Napriek tomu dostal pri návšteve Viedne v roku 1752 odmenu 200 dukátov. Pri návrate z Viedne precestoval takmer celé Slovensko, o. i. navštívil Gombaseckú jaskyňu, ktorú znovuobjavili až v roku 1926. Jeho opis Vysokých Tatier a cesty zverejnený koncom 18. stor. vyvolal nový záujem o Tatry u cestovateľov a prírodovedcov takmer z celej Európy“ (Mináč 1986, s. 340)¹⁶.

¹⁶ MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEL, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉČZY, 1986. Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990). 1986.

Udalosti (vyberáme ...)

145. výročie (1871)

Slávnostné otvorenie železničnej dopravy v Poprade

„18. 3. 1867 vyzval uhorský parlament ministra Imre Mikóa k vypracovaniu návrhu na výstavbu uhorskej železničnej siete. Projekt obsahoval 25 železničných trás predstavujúcich spolu 4820 km železníc. Projekt bol po posúdení parlamentom, významnými spolkami, korporáciami i obchodnými a remeselníckymi komorami schválený v roku 1868 ako zákonný článok č. XLIX. Pritom sa konštatovalo, „že projekt nemá mať uzavretý charakter, ale má pripustiť i výstavbu ďalších železníc, ak sa to ukáže potrebné“. Koncesiu na stavbu získali bratia Richeoví z Belgicka a stavať sa malo od Košíc. Napokon bolo všetko inak. Sliezska podnikateľská lobby presadila svoje a stavať sa začalo od Bohumína koncom roka 1867. Po dvoch rokoch bol uvedený do prevádzky prvý úsek. Košicko-bohumínska doprava mala v okolí Popradu iné smerovanie. Tým, že bola projektovaná údolím Čierneho Váhu hrozilo, že sa dokonca Popradu môže vyhnúť. Vtedy vstúpili do diania rodiace sa popradské podnikateľské štruktúry. Mužmi osobitných zásluh boli podnikateľ a starosta Popradu Dávid Husz a evanjelický kňaz Karl Wünschendorfer. Dosiahli napokon to, že železnicu projektovali cez Poprad. Ako sa jednokolejná trať blížila k Popradu, menili sa čiastočne aj projekty a jej trasa viedla napokon a definitívne údolím Bieleho Váhu. Podarilo sa vyriešiť projekčne a následne aj stavebne najmä „problém Štrba“. Slávnostne sa otvorenie v Poprade uskutočnilo 8. decembra 1871. Prvá staničná budova v Poprade niesla názov aj Felka. Postavená bola na veľkých pozemkoch a podmienkou prenájmu bolo, že stanica ponesie aj tento názov“ (Argalács 2010, s. 3-5)¹⁷.

Železničná stanica Poprad – Felka

¹⁷ ARGALÁCS, Mikuláš. Mesto v čase (minulom). 2010.

105. výročie (1911)

Vznik nemocnice Tatra v Spišskej Sobote

„Vrcholom snaženia MUDr. Augustína Szásza bolo založenie vlastnej súkromnej nemocnice stredoeurópskej úrovne. V roku 1890 bola vybudovaná prvá nemocnica v Spišskej Sobote predsedníčkou maďarského Červeného kríža Alicou Majunkovou, ktorá mala skôr charakter záchrannej stanice prvej pomoci. Morálnu a zrejme aj finančnú podporu mu v začiatkoch poskytla manželka grófa Alexandra Telekiho. V roku 1901 zakúpil doktor Szász prízemný domček, v ktorom umiestnil šesť postelí. Jeho nesmiernym úsilím sa podarilo zozbierať ďalšie peňažné dary na rozvoj a výstavbu nemocnice: v r. 1905 od Klotildy Gedeonovej zo Spišských Vlách 6 000 korún, v r. 1911 sám daroval 9 000 korún, od rodiny Pekárovej z Budapešti dostal 6 000 korún. V roku 1911 prispelo aj maďarské Ministerstvo vnútra s výťažkom lotérie 30 tisíc korún. Posledný dar bol podnetom k odpredaju pôvodnej budovy na Kežmarskej ulici a k vybudovaniu novej nemocnice na konci východnej časti Spišskej Soboty, ktorá bola otvorená pod názvom Tatra nemocnica 10. decembra 1911. Doktor Szász sa neuspokojil s touto skutočnosťou a získal nových podporovateľov, ktorí boli väčšinou z jeho príbuzenstva. Udržiavanie nemocnice zabezpečovali ročné príspevky Ministerstva zdravotníctva (10 000 – 15 000 korún). Nemocnica mala aj pomerne slušné vlastné príjmy a s pomocou slovenského štátu sa jej podarilo vystavať novú časť v náklade milión päťsto tisíc korún. Pacienti v nemocnici boli údajne na 90 percent Slovákmi, lebo nemecká časť obyvateľov odchádzala prevažne do kežmarskej nemocnice. Dôležitou súčasťou nemocnice bola budova určená pre pacientov s tuberkulózou, ktorá bola vybavená najmodernejšími prístrojmi a röntgenom. Nemocnica sa utešene rozrastala, v roku 1922 pribudol dispenzár, v r. 1925 bola vybudovaná operačná sála, v r. 1927 – 1932 boli pristavené ďalšie miestnosti a rozšíril sa počet postelí na štyridsaťsedem. V roku 1937 boli odkúpené ďalšie budovy a nemocnici pribudla práčovňa, kotolňa, hospodárska budova a miestnosť pre pacientov. Kapacita sa rozšírila na sedemdesiat postelí. Doktor Szász pracoval v nemocnici nielen ako riaditeľ, ale aj ako lekár za účinnej pomoci svojej manželky“ (Kollárová 1998, s. 6)¹⁸.

Nemocnica Červeného kríža v Spišskej Sobote

¹⁸ KOLLÁROVÁ, Zuzana. Popradčania by nemali zabudnúť na MUDr. Augustína Szásza. 1998.

90. výročie (1926)

Vznik Športového klubu Vysoké Tatry

„Hokej sa dostáva v prvej štvrtine 20. storočia aj do Vysokých Tatier a Popradu. Korčuľovanie sa v Poprade tešilo obľube už dávno predtým. Iniciátorom organizovaného korčuľovania bol Dávid Husz, ktorý 18. decembra 1881 zakladá v Poprade korčuliarsky spolok. Pre svoju činnosť prichádzali impulzy z Čiech, od roku 1924 zapúšťa prvé koreňky do úrodnej zeme aj slovenský hokej. Tatry nemohli so svojimi mimoriadne vhodnými prírodnými podmienkami zostať bokom od tohto vývoja. V byte Miloslava Slavíka sa 5. decembra 1926 schádza 22 obyvateľov Vysokých Tatier i Popradu, aby vstúpili do športovej histórie celej našej oblasti. Vtedy však práve na toto nemysleli. V spomenutom byte založili Športový klub Vysoké Tatry. Do svojho vienka prijal deväť športov, medzi nimi aj hokej. Prvým predsedom ŠKVT sa stal Dr. Ján Kubík, tajomníkom, dušou, neúnavným organizátorom Miloslav Slavík“ (Argalács 1986, s. 14)¹⁹. Na začiatku sa klub zamerával predovšetkým na lyžovanie, v lete to bol volejbal a tenis. Až v závere roka 1929 vzniká v ŠKVT aj hokejový odbor (kanadský/ladový hokej). Prvýkrát sa hokejisti Športového klubu Vysoké Tatry predstavili na turnaji o Pohár Palace sanatória Dr. Szontágha, ktorý sa konal 29. decembra 1929 až 1. januára 1930 v Novom Smokovci. Tatraci na turnaji odohrali 30. decembra s ČSK. Vyšehrad Praha prehrali 0:13 a VŠ Brno 0:8. Žiadne archívne dokumenty či dobová tlač nielenže neuvádza zápasy, ale ani zostavu ŠKVT pred sezónou 1929/30, keďže hokej sa v klube ŠKVT dovtedy nehral. Už 15. a 16. februára 1930 sa hokejisti ŠKVT zúčastňujú na Majstrovstvách Slovenska, kde postupne podľahli Skiklubu Bratislava 0:2, Slávii Banská Bystrica 1:3 a ŠK Žilina 1:2. Po týchto výsledkoch skončili hokejisti ŠKVT na slovenskom šampionáte na poslednom mieste. Vo svojej prvej sezóne odohrali hokejisti ŠKVT len uvedených päť zápasov. Prvými hokejistami ŠKVT boli brankár Dr. Izák, Hubka, Olejár, Seeman, Kolařík, Riedl a Hrica. Hokejový tím ŠKVT v sezóne 1930/31 tvorili MUDr. Ľudovít Izák, Riedl, Ed Kolařík, Hubka, Michal Olejár, Vengláš a novými posilami sa stali Šonský a Pleskáč. Športový klub Vysoké Tatry absolvoval 13 zápasov, z toho päť víťazných, dva nerozhodné a šesť zápasov prehrali. V sezóne 1930/31 sa na hokejovej mape Slovenska po prvýkrát objavuje aj Poprad“ (Anonym 2016)²⁰.

Dr. Jan Kubík a Miloslav Slavík.

*Hubka, Olejár, Seeman, Dr. Izák, Kolařík, Riedl, Hrica
= prví hokejisti ŠKVT*

¹⁹ ARGALÁCS, Mikuláš. Tu sa písala slávna história: hokej v Tatrách a Poprade oslavuje šesťdesiatiny. 1986.

²⁰ ANONYM. ŠK Vysoké Tatry. 2016.

December

Vianoce na Spiši

„Spiš má mnohoetnickú kultúru. Odrážalo sa to i vo zvykoch a obyčajach rituálnych pred Vianocami a v priebehu ich sviatočných dní. Pred Vianocami, ktoré majú na Spiši svojské pomenovanie (Hody, Gody, Bože narodeže, Roždenstvo), malo veľký význam obdobie so sviatkami sv. Kataríny, Ondreja, Barbory, Mikuláša, Lucie a pred Štedrým dňom vo štvrtok večer chodenie s „džadmi“ alebo „lámaný četver“. Tieto sviatky mali pre dedinskú pospolitosť, predovšetkým pre mládež, hádačský, poverový a magický význam. Šťastie do domu donášali koledníci či vinšovníci, pekní zhovorčiví, zdraví chlapi a mládenci pred vojenčinou. V Lendaku obchádzali s „Kozou“ v súčasnosti s „Džunkulinou“ a „Šopkou“ (kostolíkom, betlehemom a pod.). V priebehu Vianoc sa miestami i tancovalo, predovšetkým vtedy, keď prichádzali koledníci, napr. v Štrbe, Chmelnici a pod. Spiš bol bohatý aj na diafonický spev. Obsahoval paralely medzi niektorými formami ľudového viachlasu a najstaršou cirkevnou hudbou. Viachlasný spev počas Vianoc dostával zaslúžený priestor. Bolo počuť jednomotivický typ trojhlasného spevu, často i v štyroch hlasoch s vedúcim hlasom v strede (Vernár, Liptovská Teplička, Šuňava, Štrba, Žakovce). V Lendaku si zachovali vysoko kultivovaný terciový paralelizmus, podobne aj v Chmelnici a Šuňave. Vianočná pieseň dominovala na priedomách, v izbách a v kostole. Atmosféru Vianoc vytváral aj sviatočne upravený interiér celého domu a izby, v ktorej sa stretávala rodina. Niekde sviatočnú atmosféru dotváral sviatočný kroj na polnočnú sv. omšu či utreňu, v prvý sviatočný Deň Božieho narodenia, keď dievčatá a mladé ženy išli v odeve z bielych látok, na sv. Štefana, keď sa išlo v pestrom ... (Lendak, Ždiar, Osturňa, Lipt. Teplička, Šuňava, Štrba)“ (Olejník 1997, s. 15)²¹.

Vianoce v Lendaku

²¹ OLEJNÍK, Ján. Vianoce na Spiši. 1997.

**Nech stromček zapáli svetlo v nás,
nech sviečka vyčarí úsmev zas.
Hviezdička rozsvieti plamienok lásky v nás,
želáme Vám krásny vianočný čas.**

**Nech sa starosť všetka zruší
a nech vládne pokoj v duši.**

**Čo bolelo nech sa zhojí,
čo tešilo nech sa zdvojí.**

Aby boli v novom roku iba slzy šťastia v oku.

Krásne Vianoce a šťastný nový rok 2017 praje

Kolektív Podtatranskej knižnice

Zoznam bibliografických odkazov

ADAMEC, Vladimír, Richard BLECH, Jozef DINKA, Boris DZIUBAN, Ivana MARČOKOVÁ, Mariana PECHOVÁ a Milota ŽILÁKOVÁ, 1991. *Kto je kto na Slovensku 1991?* [Bratislava]: Konzorcium Encyklopédia. ISBN 80-85226-06-5.

ANONYM, 2016. *ŠK Vysoké Tatry* [online]. [cit. 2016-12-21]. Dostupné z: https://sk.wikipedia.org/wiki/%C5%A0K_Vysok%C3%A9_Tatry

ARGALÁCS, Mikuláš, 1986. Tu sa písala slávna história: hokej v Tatrách a Poprade oslavuje šesťdesiatiny. In: *Vysoké Tatry*. Roč. 25, č. 5, s. 14.

ARGALÁCS, Mikuláš, 2010. *Mesto v čase (minulom)*. Poprad.

BARÁTHOVÁ, Nora, Erika CINTULOVÁ, Jaroslav GROCHOLA, Lucia HARTINGEROVÁ, Milan CHOMA, Vladimír JANČEK, Andrej JANOVSÝ, Klára KUBIČKOVÁ, Mikuláš LIPTÁK a Jana VÍZNEROVÁ, 2009. *Osobnosti Kežmarku: (1206 – 2009)*. Kežmarok: Jadro. ISBN 978-80-89426-02-7.

BOHUŠ, Ivan. 1977. Kto bol kto vo Vysokých Tatrách: Anton Kocian. In: *Vysoké Tatry*. Roč. 16, č. 1, s. 30.

CHOMA, Branislav, 1993. *Hornoliptovský panteón: na 650. výročie prvej písomnej zmienky o hrádockom hrade z roku 1341*. [Bratislava]: Lufema. ISBN 80-85220-20-2.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, 1998. Popradčania by nemali zabudnúť na MUDr. Augustína Szásza. In: *Poprad*. Roč. 9, č. 16, s. 6.

KOLLÁROVÁ, Zuzana a kol., 2006. *Spišská Belá*. Universum: Prešov. ISBN 80-89046-37-1.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, Marián SOJÁK, Božena MALOVCOVÁ, Martina ŠLAMPOVÁ a Marta BEDNÁROVÁ, 2001. *Šuňava 1298 – 2001*. Šuňava: Obecný úrad. ISBN 80-968536-5-1.

KOLLÁROVÁ, Zuzana, Richard BEKESS, Magdaléna BEKESOVÁ, Jana KUŠNIRÁKOVÁ, Július MALIČKÝ, Božena MALOVCOVÁ, Daniela MLYNÁRČIKOVÁ a Peter ROTH, 2004. *Biografický slovník mesta Poprad*. Poprad: Mestský úrad. ISBN 80-969037-6-4.

MINÁČ, Vladimír, Štefan KRIVUŠ, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Michal MAHEĽ, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN, Helena PÁLKOVÁ a Pavol HOLÉCZY, 1986. *Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská.

MINÁČ, Vladimír, Viliam MRUŠKOVIČ, Dušan KATUŠČÁK, Michal ELIÁŠ, Štefan VALENTOVIČ, Augustín MAŤOVČÍK, Michal MAHEĽ, Vladimír CIRBES, Jozef VLADÁR, Karol ROSENBAUM, Ján DEKAN, Štefan KOPČAN a Helena PÁLKOVÁ, 1989. *Slovenský biografický slovník: (od roku 833 do roku 1990)*. Martin: Matica slovenská. ISBN 80-7090-019-9.

OLEJNÍK, Ján, 1997. Vianoce na Spiši. In: *Podtatranské noviny*. ISSN 1210-2423. Roč. 38, č. 51-52, s. 15.

ROTES, Braňo. 1992. Zakladateľ speleoarcheológie. In: *Krásy Slovenska*. Roč. 69, č. 3-4, s. 44.

ROTH, Peter, 1998. *Dejiny obce Hranovnica*. Hranovnica : Obecný úrad. ISBN 80-967962-3-2.

SOJÁK, Marián, 2004. *Batizovce v zrkadle dejín: 1264-2004*. Batizovce: Obecný úrad. ISBN 80-969232-8-5.

TIBENSKÝ, Ján a kolektív, 1988. *Priekopníci vedy a techniky na Slovensku: 2*. Bratislava: Obzor.